

Nye grønlandske fugle

Af David Boertmann

I denne artikel skal der berettes om de 28 nye fuglearter, der er dukket op i Grønland siden bogen »Fuglene på Grønland« (af Finn Salomonsen) udkom i 1967. Enkelte andre ændringer i den grønlandske fugleverden skal også omtales.

Nu kendes der 235 fuglearter i Grønland. Af disse yngler 59 regelmæssigt, 15 er regelmæssige gæster og resten er mere eller mindre sjældne gæster.

Forekomsten af nye og sjældne arter er først og fremmest et resultat af, at fugle kan flyve og derved kan tilbagelægge meget store afstande. Fælles er, at de er trækfugle, som er kommet på afveje undervejs mellem deres yngleområde og deres vinterkvarter. Om foråret kan enkelte individer f.eks. flyve forbi deres normale yngleområde i Island eller nordøst Canada og havne i Grønland. Om efteråret er der individer, der navigerer 180° forkert og derfor trækker i den stik modsatte retning af hvad de skulle. Fugle fra f.eks. Labradorhalvøen, Skandinavien, eller helt fra Sibirien kan på den måde nå til Grønland. Sjaggerens opdukken i Grønland er et

eksempel på, at fugle, hvis træk om efteråret udløses af vintervejr, kan fanges af storme og blæses fra Skandinavien helt til Grønland. Enkelte arter kan f.eks. også vise sig at være ved at udvide deres udbredelsesområde, og de vil måske på længere sigt indvandre til Grønland.

De sjældne gæster opdages ofte af lokale folk, som har et godt kendskab til egnens fugle. Før i tiden blev de som regel skudt og givet til en lokal interesseret eller sendt direkte til Finn Salomonsen på Zoologisk Museum i København. I dag er de sjældne fugle fredet. Det afholder dog ikke enkelte fra at skyde dem, som det f.eks. skete med en Tundrasvane nær Qeqertarsuaq for et par år siden. I dag modtager de lokale museer og Landsmuseet enkelte sjældne fugle, og det skal nævnes, at Niels Henrik Lynge i de senere år har vist optagelser med usædvanlige fugle i grønlandsk TV.

Arter fra Nordamerika

17 af de nye arter er fra Nordamerika. Det er ikke så underligt, at arter, der

ungler på øerne på den modsatte side af Davis Strædet og Baffin Bugt, dukker op i Grønland. Der er ca. 350 km at flyve på det korteste sted, og det er ingenting for en fugl, som overvintrer i USA eller sydligere. Tundrasvanen findes netop på disse øer. Den er truffet flere gang i de senere år i området mellem Søndre Strømfjord og Svartenhuk (Bennike 1990), og den er for nylig fundet ynglende i sidstnævnte område (H. Thing medd.). Omkring Søndre Strømfjord lufthavn er der om sommeren i den seneste halve snes år hyppigt set svaner, nogle gange i småflokke. De er blevet rapporteret som Sangsvaner, den eneste svane, der jævnligt træffes i Grønland. Men det kan ikke udelukkes, at en del af dem har været Tundrasvaner. Bestanden af Tundrasvaner i Nordøstcanada har været i stærk fremgang, og arten kan meget vel tænkes at blive en del af den grønlandske fauna, hvis fuglene ellers kan få fred.

Prærietranen findes også på den anden side af Baffin Bugt, og i 1985 opholdt én sig i Thule området i en periode i juli/august (Vaughan 1988).

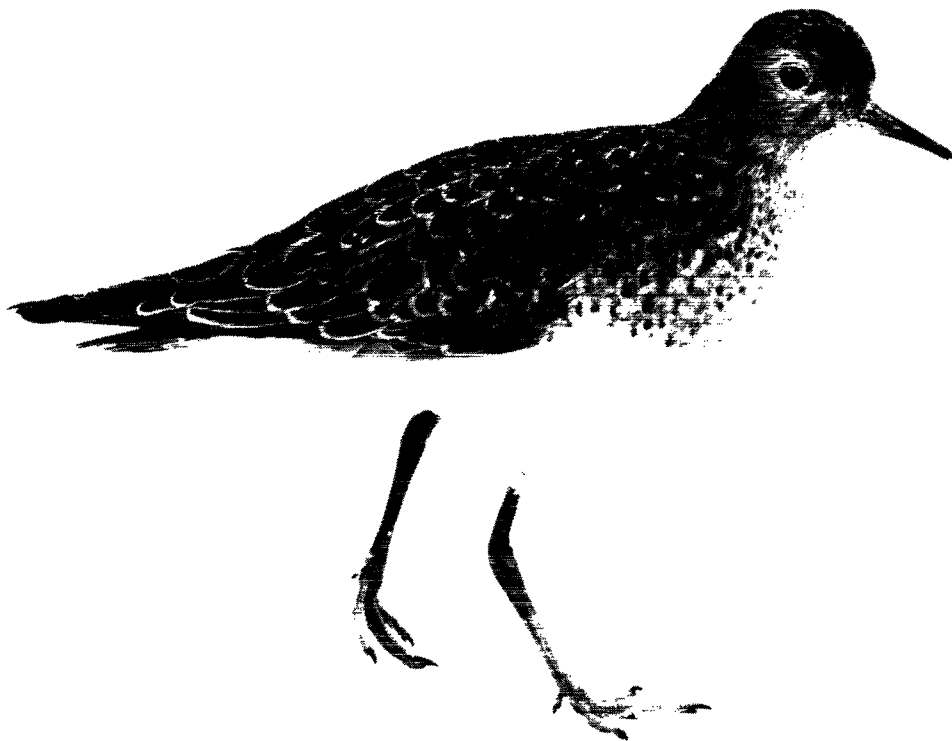
Vadefugle er gode flyvere, og de fleste af de nordamerikanske arter er langdistance-trækfugle. Blandt de nye arter er der tre amerikanske vadefugle: Tyknæbbet Dværgryle, Prærieløber og Langnæbbet Sneppeklire. De to førstnævnte har vinterkvarter i Sydamerika og Sneppekliren i det sydlige USA og Mellemamerika. Den Tyknæbbede Dværgryle (figur 1) blev truffet om sommeren i Disko Bugt-området i 1980 (Pedersen 1984). Prærieløberen (figur 2) blev fundet ved Nuuk i oktober 1977 (E. Hansen

Figur 1. Tyknæbbet Dværgryle fra Grønne Ejland i Disko Bugt, juli 1980. Den ligner meget Dværgrylen og kendes bedst på en lille svømmehud mellem det inderste af tæerne (kan faktisk ses på billedet). Foto: K. Kampp.

medd.) og Sneppekliren, en ung fugl, ved Qeqertarsuaq i september 1967 (A. Meyer medd.). Det er et typisk mønster blandt de amerikanske sjældenheder, at der om foråret/sommeren træffes gamle fugle, som er fløjet forbi deres ynglepladser på den anden side af Davis Strædet. Forholdene er til tider sådan, at de finder på at yngle. F.eks. blev Stribet Ryle fundet ynglende i 1983 og Strandhøjle i 1991, begge på Disko (Nordin 1985, Frimer 1991). Om efteråret træffes unge fugle, som har navigeret forkert, og som derefter ender f.eks. i Grønland eller i Vesteuropa.

To nordamerikanske måger er nye for Grønland: en Ringnæbbet Måge (figur 3) blev skudt ved Nuuk i november 1976, og Præriemåge er fundet ved Nuuk i juli 1974 og i maj 1980 samt ved Sisimiut i maj 1983 (E. Hansen, T. Duch, P. Grossmann medd.). Begge arter skal man til det centrale Nordamerika for at finde som ynglende, og begge er i de seneste årtier truffet med stigende hyppighed i Vesteuropa.

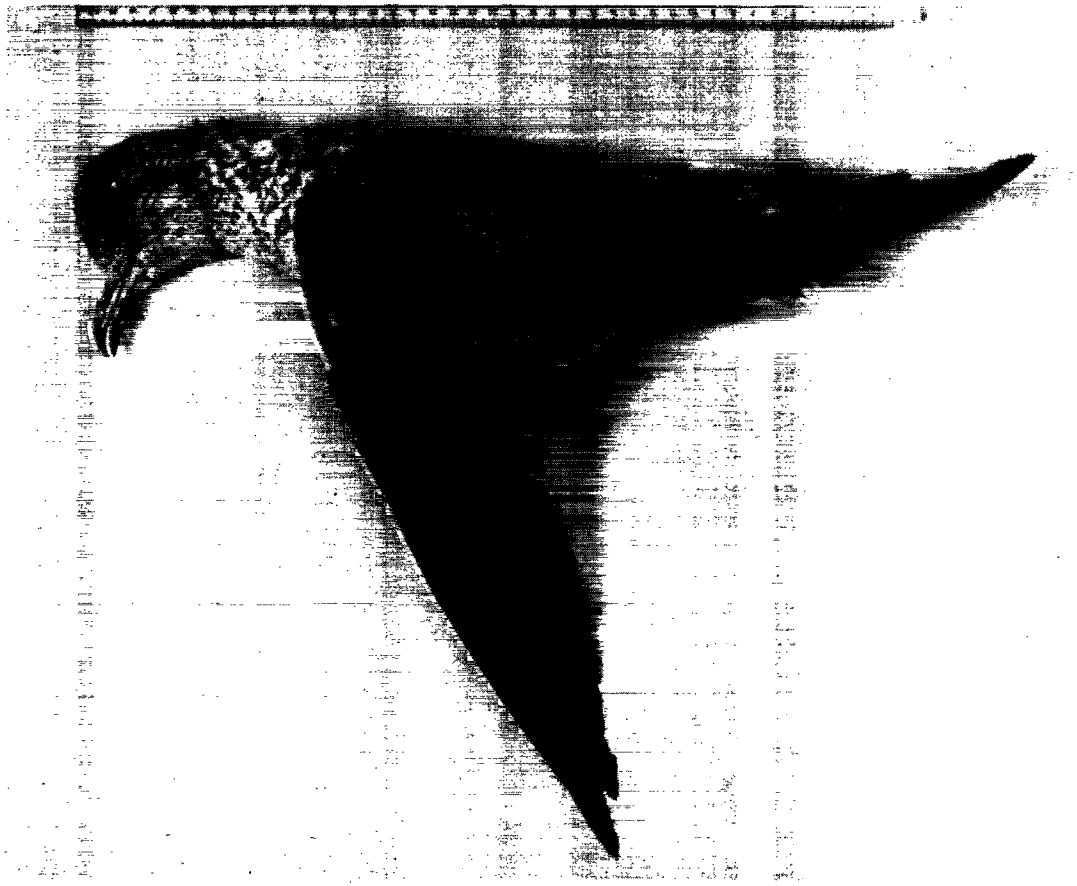
Figur 2. Prærieløberen fra Nuuk, oktober 1977 i udstoppet tilstand. Prærieløberen er på størrelse med en Ryle eller en Sandløber, men ligner i dragten mest en Brushane. Foto: G. Brovad, Zoologisk Museum.

Helt fra det vestlige Alaska kommer Kejsergås (figur 4) og Toppet Dværgalk. Kejsergåsen blev skudt på Disko i september 1976 (P. Grossmann medd.), og Dværgalken, som yngler på øer i Beringstrædet, er fundet ved Nuuk et år i perioden 1968–1972 (J. Kreutzmann medd.).

Halsbåndstroldanden er en nordamerikansk art. I maj 1977 blev en, i England ringmærket, Halsbåndstroldand skudt ved Ammassalik (Zool. Mus. medd.). Ved ringmærkningen vurde-

rede man, at fuglen var vild, og ikke som man skulle tro fra en fuglepark. Den må derfor have taget turen mod øst over Atlanten, for derpå at forsøge at finde tilbage igen via Grønland.

En anden ny andefugl, nemlig Skeanden er nu truffet mindst fem gange spredt på hele vestkysten. Heraf var de tre fund i maj–juli 1977 (E. Hansen, H. Thing, S. Knudsen medd.); de øvrige var fra maj 1971 og juni 1973 (L. Motzfeldt, E. Hansen medd.). I næsten alle tilfælde blev et par eller en flok truffet.

Figur 3. Ringnæbbet Måge skudt ved Nuuk den 26. november 1976. Det er en ung fugl klækket samme år. Den ligner meget en Stormmåge, den er lidt større end denne og kendes på en lysere grå ryg, på kraftigere pletter på hals og nakke og på et mere diffust afsat mørkt halebånd. Foto: J. Erritzøe.

Skeanden tages med her under fugle med oprindelse i Nordamerika. Den yngler imidlertid også i Island, men så fåtalligt at det ikke er sandsynligt at de grønlandske fund kommer herfra.

I Grønland er der tidligere truffet to lappedykker-arter: Nordisk Lappedykker og Gråstrubet Lappedykker. De er begge sjældne vintergæster og den Nordiske har tillige ynglet en enkelt gang. En tredje art er nu dukket op, nemlig Sorthalset Lappedykker. Den findes både her i Europa og i Nordamerika.

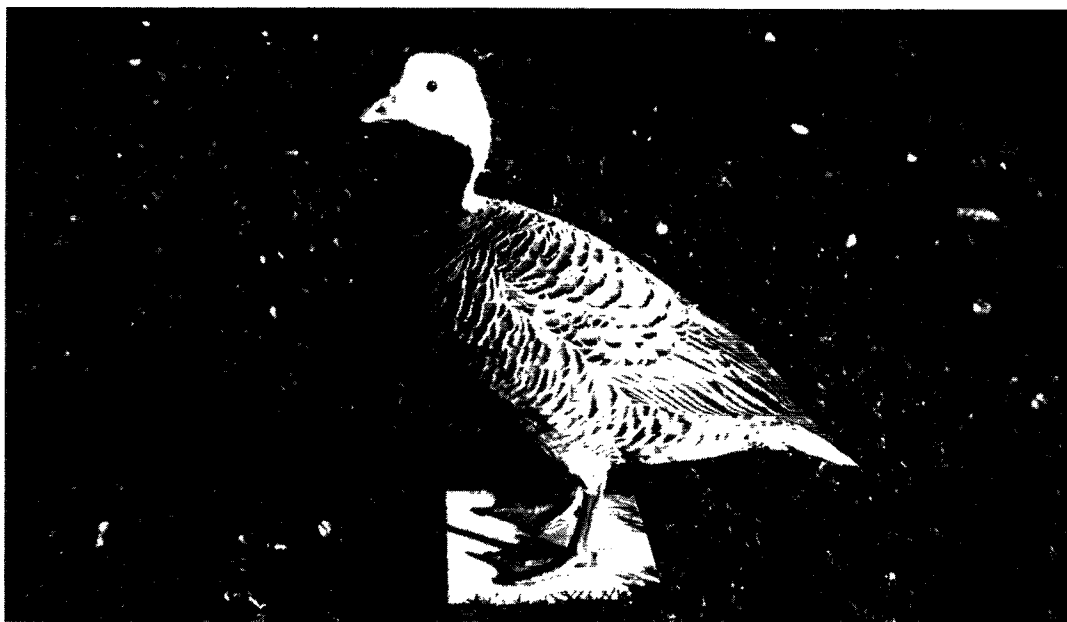
Det pågældende eksemplar, som er sendt til Zoologisk Museum fra Saqqaq i november 1969 (H. Fencker medd.), er tydeligt af den amerikanske form. De nærmeste ynglepladser findes i det sydvestlige Manitoba i Canada.

I oktober 1989 slog to Kohejrer sig ned på en trawler ud for Nuuk. Den ene fløj bort igen, mens den anden var så svag at den blev fanget og bragt ind til biologstationen. Her gik den et par dage inden den døde, og den udstoppede fugl opbevares nu på Landsmuseet (K. Ny-

gaard medd.). Kohejren stammer oprindeligt fra den gamle verden, men i slutningen af 1800-tallet fandt en flok over Atlanterhavet og slog sig ned i Surinam. Her havde de succes, for i løbet af et halvt hundrede år havde arten bredt sig til USA, og i 1962 ynglede den for første gang i det sydlige Canada.

Til slut blandt de nordamerikanske arter skal en vireo og tre parulider nævnes. Det er små fugle, som i levevis og udseende ligner vores hjemlige sangere. En lang stribe af disse arter er truffet som meget sjældne gæster i Grønland. De tre parulider er Guldvinget Sanger, Sortstrubet Blåsanger og Wilsons Sanger. De to førstnævnte har begge deres nærmeste yngleområder i det østlige grænseområde mellem USA og Canada. Wilsons Sanger findes noget

nærmere på Grønland, idet den er udbredt op til det nordlige Labrador. Alle tre er langdistance-trækfugle, der overvintrer i Mellemamerika og på De vestindiske Øer. Gulvinget Sanger og Wilsons Sanger er kun truffet én gang hver i Grønland, henholdsvis i Alluitsup Paa i efteråret 1966 (Zool. Mus. medd.) og i Atammik i september 1975 (E. Hansen medd.). Sortstrubet Blåsanger er derimod truffet tre gange: september 1964 i Sarloq i Qaqortoq kommune, september 1965 i Maniitsoq og oktober 1988 (figur 5) ud for Uummannaq (L. Andreassen, A. Hansen, P. Grossmann medd.). Vireo'en hedder på dansk Blåhovedet Vireo. Den findes i det sydøstlige Canada og overvintrer i det sydligste USA og i Mellemamerika. Den blev fanget på en islandsk trawler ud for

Figur 4. Keysergåsen fra Disko i udstoppet tilstand. Den blev skudt i september 1976. Den ligner umiddelbart meget den blå form af Snegåsen og kendes på fjerenes mørke kanter, som giver den et skællet udseende, samt på de gule ben. Foto: P. Grossmann.

Figur 5. Sortstrubet Blåsanger (udstoppet) fra Uummannaq, oktober 1988. Det er en ung fugl helt uden den udfarvede fugls blå farver. Den kendes fra andre lignende unge parulider på det lille hvide felt i vingen. Foto: P. Grossmann.

Kap Farvel i 1956, og blev indlemmet i samlingerne på det naturhistoriske museum i Reykjavik (Æ. Petersen medd.).

Europæiske arter

En lang række arter, som yngler i Island, træffes som sjældnere gæster i Sydøst- og Sydvestgrønland. Det gælder Dobbeltbekkasin, Lille Regnspove, Hjejle, Rødben m. fl. I de senere år er yderligere en art med sandsynlig oprindelse i Island truffet, nemlig Grågås. Den er set i Jameson Land i august 1983 og i august 1984 (Boertmann et al. 1985). I dette område tilbringer store mængder af Kortnæbbede Gæs fra Island sommeren med at fælde, og det er sandsynligt at Grågæssene har taget turen til Grønland med flokke af Kortnæbbede Gæs.

Fire europæiske vadefugle er nye. Det drejer sig om Temmincks Ryle, Krumnæbbet Ryle, Hvidklire og Tinksmed. Temmincks Ryle er truffet to gange i Jameson Land: i juli 1974 og i juli 1988 (Melftofte 1976, Korte 1988). De nærme-

ste ynglepladser ligger i Nordskandinavien. Krumnæbbet Ryle er truffet i Peary Land, hvor en gammel fugl blev skudt i sommeren 1966 (Just 1967). Den yngler i arktisk Asien og passerer Vesteuropa under trækket til vinterkvarterer i Afrika. Hvidkliren, der bl. a. yngler i Skandinavien og Skotland, blev fundet i en samling udstoppede fugle i Qeqertarsuaq. Den var skudt i maj 1979 (Olsen 1987). Tinksmedens udbredelse minder om Hvidklirens, bortset fra at den tillige forekommer i det sydlige Skandinavien og i de senere år også i Island. En Tinksmed blev set ved Myggbukta i Nordøstgrønland i juni 1979 (Elander & Blomqvist 1986). Alle fire er langdistance-trækfugle, der har vinterkvarter i Afrika syd for Sahara, Hvidkliren dog også i Sydvesteuropa.

Også den europæiske Trane er nu set i Grønland. Under geodætisk arbejde i Graben Land i området nordvest for Scoresby Sund, sås og fotograferedes en Trane i august 1988 (H. Anderson medd.). Tranens nærmeste ynglepladser ligger i Skandinavien, vinterkvarterne hovedsageligt i Middelhavsområdet, og den er en ikke så sjælden gæst i Island.

De sidste tre europæere er så danske fugle som Gøg, Sangdrossel og Allike.

Gøgen er langdistance-trækfugl med de nærmeste ynglepladser i Skandinavien og på de britiske øer. Vinterkvarterne er i tropisk Afrika. En Gøg blev fundet i Qassarsuk i juni 1968 (L. Motzfeldt medd.). Sangdrosslen blev fundet på Dahls Skær ved Clavering Ø i Nordøstgrønland i 1982 (J. Ladegaard medd.). En Allike holdt til i Sisimiut i sommeren 1973 (T. Duch medd.), og en

Figur 6. Gulnæset Albatros (udstoppet). En udfarvet fugl, som er skudt ud for Amerloq Fjord i Sisimiut kommune i august 1963. Næbbet er sort med en gul stribe langs overkanten, deraf navnet, som i øvrigt er en oversættelse af det engelske. Foto: Zoologisk Museum.

anden Allike blev fanget ud for Sydøstgrønland på en islandsk trawler i efteråret 1955 lige indenfor 200 sømilegrænsen (Æ. Petersen medd.).

Havfugle fra den sydlige halvkugle

De sidste to nye arter kommer fra den sydlige halvkugles havområder. Den ene er Gulnæset Albatros: En ung fugl

blev skudt ved Akunnaaq nær Asiaat i august 1944, og en gammel fugl (figur 6) blev skudt ved Sisimiut i august 1963 (A. Meyer medd.). Akunnaaq-fuglen har ligget i Zoologisk Museums samling i mange år registreret som en Sortbrynet Albatros, og den er omtalt som en sådan i tidligere værker om grønlandske fugle.

Den anden havfugl er måske den

mest bemærkelsesværdige af alle de nye arter. Det er Sydpolararkjoven. Det er en fugl som minder meget om nordatlantens Storkjove, men den yngler så langt væk som Antarktis. I juli 1975 blev et ringmærket eksemplar fundet i Nuuk. Den viste sig at være mærket som unge på North Humble Island ved den antarktiske halvø i januar 1975. Siden blev yderligere et eksemplar fundet i samlingerne på Zoologisk Museum: det var fra Qeqertarsuaq og skudt i 1902 (Salomonsen 1976). Arten har vist sig at optræde mere eller mindre regelmæssigt på bankerne ud for Newfoundland, og i Stillehavet foregår et regelmæssigt træk op nord for ækvator. Der er tale om en fugl, som udviser et ligeså imponerende træk som de grønlandske Havterne, blot med modsat fortegn: Havterne overvintrer nemlig omkring Antarktis.

Nye ynglefugle

En del fuglearter, der optræder som mere eller mindre sjældne gæster i Grønland er truffet ynglende i de senere år.

I Jameson Land i Østgrønland har to arter af vadefugle slået sig ned. Det drejer sig om Lille Regnspove og Hjejle (Korte 1975, Boertmann et al. 1985). Begge er almindelige på Island, og det er sikkert fugle herfra, som har fundet egne ynglepladser i Grønland. Også Krikand er fundet ynglende et par gange i Jameson Land, og Spidsand er truffet under omstændigheder, som kunne tyde på yngel (Jensen 1982, Boertmann et al. 1985). Spidsanden har tidligere ynglet på Disko, og den er fundet ynglende her igen i de allerseneste år (Bennike 1990).

Blandt de amerikanske vadefugle er den Amerikanske Hjejle truffet ynglende nær Qaanaaq (M. Andersen medd.), og som omtalt tidligere er også Stribet Ryle og Strandhjejle fundet ynglende på Disko.

På en lille ø nær Qaqortoq ynglede et par Sølvmåger i 1986 og muligvis også i 1989. På samme ø ynglede et par Sildemåger sandsynligvis i 1986 og 1989 og med sikkerhed i 1990 og 1991 (K. Falk medd.). Begge arter er blevet meget hyppigere som gæster i Sydvestgrønland i de seneste 20 år.

Vindroslen har fundet et egnet yngleterræn i de nye plantager i Narsarsuaq-området, hvor den i de senere år er forekommet med flere par (N. H. Lynge medd.). Dens nære slægtning Sjaggeren, som har været betragtet som uddød siden den snerige vinter 1967/68, forekommer stadig i samme område, men meget fåtalligt (K. Høegh medd.).

Den sidste art, der omtales her, er Bjerglærken. Den er kendt som sjælden gæst langs hele vestkysten og er fundet nær Pituffik i Avanersuaq kommune under omstændigheder, som stærkt tydede på ynglen. De nærmeste yngleområder befinder sig på Devon Island på den anden side af Baffin Bugt, og en nærmere eftersøgning skal nok kunne afsløre den som grønlandsk ynglefugl.

Hvilke arter bliver de næste nye i Grønland?

Flere nye arter især fra Nordamerika må forventes i Grønland fremover. Mange af de hidtil trufne arter er trækfugle, der som det nærmeste yngler på Labrador halvøen, i det sydøstlige Canada og i det

<i>Dansk</i>	<i>Engelsk</i>	<i>Videnskabeligt</i>
Gulnæset Albatros	Yellow-nosed Albatros	Diomedea chlororhynchos
Totoppet Skarv	Double-crested Cormorant	Phalacrocorax auritus
Kohejre	Cattle Egret	Bubulcus ibis
Tundrasvane	Tundra Swan	Cygnus columbianus
Kejsergås	Emperor Goose	Anser canagicus
Halsbåndstroland	Ring-necked Duck	Aythya collaris
Hjelmskallesluger	Hooded merganser	Mergus cucullatus
Præietrane	Sandhill Crane	Grus canadensis
Amerikansk Hjejle	American Golden Plover	Pluvialis dominica
Tyknæbbet Dværgryle	Semipalmated Sandpiper	Calidris pusilla
Stribet Ryle	Pectoral Sandpiper	Calidris melanotos
Prærieløber	Buff-breasted Sandpiper	Tryngites subruficollis
Langnæbbet Sneppeklire	Long-billed Dowitcher	Limnodromus scolopaceus
Sydpolarkjove	South Polar Skua	Stercorarius maccormicki
Ringnæbbet Måge	Ring-billed Gull	Larus delawarensis
Præriemåge	Franklin's Gull	Larus pipixcan
Toppet Dværgalk	Crested Auklet	Aethia cristatella
Guldvinget Sanger	Golden-winged Warbler	Vermivora chrysoptera
Sortstrubet Blåsanger	Black-throated Blue Warbler	Parula caeruleaescens
Wilsons Sanger	Wilsons Warbler	Wilsonia pusilla
Sorthvid Sanger	Black-and-White Warbler	Mniotilta varia
Blåhovedet Vireo	Solitary Vireo	Vireo solitarius
Hvidstrubet Spurv	White-throated Sparrow	Zonotrichia albicollis

nordøstlige USA. I disse områder findes mange andre, som må kunne dukke op: f.eks. Totoppet Skarv, Hjelmskallesluger, Sorthvid Sanger og Hvidstrubet Spurv. Nogle har været på vej til Grønland. I samlingerne på museet i Reykjavik ligger der en amerikansk spurvehøgeart, som blev fanget på en trawler midtvejs mellem den sydlige Labradorkyst og Kap Farvel.

I Island optræder årligt adskillige nordeuropæiske fugle som sjældne gæster: f.eks. Mursejler, Misteldrossel, Enkeltebekkasin, Gransanger og Havesanger, og de må alle kunne forventes at vise sig i Grønland, især på østkysten.

Forsvundne arter

Der er tilsyneladende forsvundet en art fra Grønland, nemlig Islandsk Hvinand. Den har haft sit kerneområde i Godthåbsfjordsområdet, men har altid været sjælden. Spørgsmålet er, om den nogensinde har haft fast bestand i Grønland, for der kendes kun ét sikkert ynglefund fra 1840. Men der foreligger mange spredte fund af enkeltfugle eller småflokke gennem årene indtil de sidste fund: Godthåbsfjorden i 1951, Atammik i 1955 og Sisimiut i 1966. Arten må i dag betragtes som væk fra Grønland, og muligheden for en genindvandring fra de nærmeste yngleområder i Island eller det nordlige Labrador er lille.

Efterlysning

Mange personer har hjulpet mig med oplysninger om grønlandske fugle i de senere år, og de takkes hermed. Skulle læserne af dette tidsskrift ligge inde med oplysninger, som kan supplere det ovenstående med fund af andre sjældne fugle i Grønland eller specielt med nye fund af Islands Hvinand, er jeg meget interesseret i at modtage disse. Adressen er: Grønlands Miljøundersøgelser, Tagensvej 135, 4. sal, 2200 København N.

Appendix

Her gives en liste over især de nordamerikanske arter med dansk, engelsk og videnskabeligt navn. Grønlandske navne kendes ikke, men enkelte af arterne forekommer i arktisk Canada og Alaska, hvorfor inuit navne må kunne findes. Listen skulle gøre det lettere at finde fuglene i de forskellige bestemmelsesbøger, af hvilke følgende kan anbefales: Scott, S. L. (red.) 1983. Field Guide to the Birds of North America. – National Geographic Society, og den netop udkomne: Lewington, I., Alström, P. & Colston, P. 1991. A field guide to the rare birds of Britain and Europe. – Harper Collins Publisher. Til de sjældne arter fra Europa er følgende velegnet: Peterson, R., Mountfort, G. R. & Hollom, P. A. D. 1985. Europas Fugle, 7. udg. – G. E. C. Gads Forlag.

Litteratur

- Bennike, O. 1990 – Observations of geese and other birds in West Greenland, 1989 and 1990. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 84: 145-150.
- Boertmann, D., Madsen, J. & Mortensen, C. E. 1985. Sjældne fugle i Jameson Land, Østgrønland, 1982-84. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 79: 151-152.
- Elander, M. & Blomqvist, S. 1986. The avifauna of central Northeast Greenland, 73°15'N.-74°05'N., based on a visit to Myggbukta, May-July 1979. – Meddr. Grønland, Bioscience 10 (44 sider).
- Frimer, O. 1991. Strandhjejlen, en ny ynglefugl i Grønland. – Forskning i Grønland/tusaat 1991 (4): 15-16.
- Jensen, N. O. 1982. Et ynglefund af Krikand *Anas crecca* i NØ-Grønland, 1979 – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 76:147.
- Just, J. 1967. Ornithologiske observationer på 4. Pearyland ekspedition sommeren 1966. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 61: 133-137.
- Korte, J. de 1975. Golden Plover *Pluvialis apricaria* breeding in Jameson Land, East Greenland. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 69: 129-134.
- Korte J. de 1988. Observations of birds and mammals. Hurry Inlet area, Scoresby Sund, Northeast Greenland, 1988. – Circumpolar Journal 3(4): 1-15.
- Meltofte, H. 1976. Ornithologiske observationer i Scoresbysundområdet, Østgrønland, 1974. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 70: 107-122.
- Nordin, T. 1985. Fåglarna på Disko. – Fauna och flora 80: 159-168.
- Olsen, K. M. 1987. Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1985. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 81: 109-120.
- Pedersen, B. B. 1984. Rapport fra Sjældenhedsudvalget for 1981. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 78: 81-92.
- Salomonsen, F. 1967. Fuglene på Grønland. – Rhodos, København (341 sider).
- Salomonsen, F. 1976. The South Polar Skua *Stercorarius macormicki* Saunders in Greenland. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 70: 81-89.
- Vaughan, R. 1988. Birds of the Thule District, Northwest Greenland. – Arctic 41: 53-58.